

EU LYHYESTI

Lisätietoa: eurooppatiedotus.fi
EU lyhyesti verkossa: julkaisut.um.fi

eurooppatiedotus.fi
Ulkoministeriö

Kuva: Minna Kurjenluoma

Sisältö

EU lyhyesti

ISBN 978-952-281-727-3

Julkaisija: Eurooppatiedotus, Ulkomministeriö

Paino: GRANO Oy 2022, Helsinki

Toimitus: Kirsi Crowley 2018, 2. uusittu painos 2022 Eurooppatiedotus

Ulkoasu: Esa Ylä-Anttila

© Ulkomministeriön Eurooppatiedotus
ET-100057-ET EU lyhyesti

© Euroopan unioni 2018, Lähde: EP. Kuva: Mathieu CUGNOT

Kannen kuva:

Siiri Matinpuro (vas.), Alisa Röyttä ja Leo Haarnio voittivat vuonna 2018 Euroopan komission järjestämässä arvonnassa interrail-lipun junamatkalle Eurooppaan.

Kahdesti vuodessa järjestettävä DiscoverEU-hanke antaa 18-vuotiaille nuorille mahdollisuuden saada matkakortin, jolla voi matkustaa ympäri Eurooppaa. Hanke tukee erilaisista taustoista tulevien nuorten mahdollisuuksia oppia toisista kulttuureista, solmia uusia ystävyssuhteita ja vahvistaa omaa eurooppalaista identiteettiä. Vuoden 2022 kevään haussa matkakortin sai yli 35 000 onnekasta. Suomesta matkaan pääsi 448 nuorta.

Mikä on EU?	4
Kuinka EU syntyi?	6
Miten EU:hun liitytään?	8
Miten EU:sta erotaan?	9
Miten EU:ssa päätetään?	10
Eurooppa-neuvosto	10
Euroopan parlamentti	10
Euroopan komissio	12
Euroopan unionin neuvosto	12
Kartta ja EU-maat	14
EU-tuomioistuin	16
Tilintarkastustuomioistuin	16
Euroopan keskuspankki	16
Suomen eduskunnan rooli EU:ssa	18
Mitä EU-jäsenyys maksaa?	20
EU-kansalaisen oikeudet	22
Miten euro toimii?	24
EU ja maailma	26

Mikä on EU?

Euroopan unioni on 27 eurooppalaisen valtion taloudellinen ja poliittinen liitto. Suomi liittyi unioniin vuoden 1995 alussa. Jäsenmaat ovat sopineet vapaaehtoisesti ja demokraattisesti yhteisistä, sitovista säännöistä. Säännöt on kirjattu perussopimukseen. Perussopimuksissa on sovittu EU:n ja jäsenmaiden suhteista, päätöksenteosta, toimielimistä ja EU:n tavoitteista.

Jäsenmaat säätävät yhdessä lakeja asioista, joista on sovittu perussopimuksissa. Ne ovat siten luovuttaneet osan päätäntävällästään EU:lle, vaikka ne ovat itsenäisiä valtioita. Jäsenmaat päättävät edelleen paljosta itse, muun muassa verotuksesta ja opetuksesta.

Sisämarkkinat

Euroopan unioni on sisämarkkina-alue, joka kiteytyy neljään liikkumisen vapauteen. Tavarat, pääoma, palvelut ja työvoima voivat liikkua jäsenmaasta toiseen ilman esteitä. Kansalaiset voivat matkustaa alueella ilman viisumia. Tavaroiden ja palvelujen myynnistä ei tarvitse maksaa rajanylitysmaksuja eikä niihin tarvitse hankkia lupia. EU-maiden kansalaiset saavat investoida vapaasti muihin jäsenmaihiin.

Unioni kehittää digitaalisia sisämarkkinoita, jotta tavara ja sisältö saadaan liikkumaan ilman kansallisia rajoituksia myös verkossa. EU on esimerkiksi sujuvoittanut EU-maiden välistä verkkokauppaa poistamalla määräajot. Lisäksi EU on vahvistanut kuluttajien oikeuksia päättämällä 14 päivän peruutus- ja palautusoikeudesta verkko-ostoksissa. Euroopan parlamentti on sujuvoittanut matkapuhelimen käyttöä poistamalla kesäkuussa 2017 verkkovierailu- eli roamingmaksut. Verkon käytön turvallisuutta halutaan myös parantaa ja tekijänoikeuksia vahvistaa.

Kuva: Vastavalo, Kalevi Tuohimaa

Schengenin sopimus avasi rajat

Schengen-alue tarkoittaa EU-maita, jotka ovat poistaneet rajatarkastukset yhteisillä rajoillaan. Alueeseen kuuluu 27 eurooppalaista maata. 23 EU-maan lisäksi sopimukseen kuuluvat Norja, Islanti, Sveitsi ja Liechtenstein. Schengen-alueella matkailijan täytyy pyydettäessä esittää passi tai kuvallinen henkilökortti. EU:n ulkopuolinen matkailija voi liikkua alueella yhteisen viisumin turvin.

Ahvenanmaa EU:ssa

Ahvenanmaan asemaan neuvoteltiin poikkeuksia, kun Suomi liittyi EU:hun vuonna 1995. Ns. Ahvenanmaan protokolla turvaa alueen itsehallinnon ja kotiseutuoikeuteen liittyvän omistusoikeuden.

EU:n päätökset vaativat Ahvenanmaalla maakuntapäivien hyväksynnän, jos ne koskevat maakunnan toimivaltaan kuuluvia asioita.

Ahvenanmaalla ei sovelleta EU:n arvonlisäverolakeja, joten se voi jatkaa tax free -kauppaa Suomen ja Ruotsin välisillä lautoilla.

3 kk

aika, jonka voit enintään oleskella toisessa EU-maassa.

Voit asua pidempään, jos sinulla on oleskelumaassa

- työpaikka tai yritys
- opiskelupaikka
- riittävä varallisuus ja sairausvakuutus

Helsinki-Vantaan lentokentällä Schengen-maista saapuvien rajatarkastukset lopetettiin vuonna 2001. Passeja on tarkastettu vain tilapäisesti kansainvälisten tapahtumien turvajärjestelyjen takia. Näin tehtiin myös esimerkiksi maailmanlaajuisen koronapandemian aikana. Schengen-alueen sisärajoilla passi tai henkilöllisyystodistus pitää esittää pyydettäessä.

Kuinka EU syntyi?

Euroopan unioni syntyi talouden ja rauhan liitoksi 1900-luvun kahden tuhoisan maailmansodan raunioille. Näissä sodissa oli kuollut miljoonia eurooppalaisia ja Euroopan talous oli romahtanut. Uuden yhteisön perustajat uskoivat, että talousyhteistyö veisi mailta sotimishalun ja ne luopuisivat asevarustelusta.

Euroopan hiili- ja teräsyhteisö

Ranskalainen virkamies Jean Monnet ehdotti Ranskan ulkoministerille Robert Schumanille, että entiset sotaviholliset Ranska ja Saksa yhdistäisivät hiili- ja teräsvaransa. Asetuotannossa käytetty teräs kanavoitaisiin talousyhteistyön välineeksi.

Schumanin aloitteesta Ranska, Saksa, Alankomaat, Belgia, Italia ja Luxemburg perustivat Euroopan hiili- ja teräsyhteisön (EHTY) vuonna 1952. Aloitteen teko-päivää 9. toukokuuta 1950 juhlistaan joka vuosi Eurooppa-päivänä.

ETY ja Euratom

Vuonna 1958 yhteisö laajensi yhteistyötään ison harppauksen kaupan ulkopuolelle. Jäsenmaat perustivat Rooman sopimuksella Euroopan talousyhteisön (ETY) ja Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom).

ETY:n päämääränä oli tulliliitto ja asteittain toteutettavat yhteismarkkinat. Jo silloin tavoitteena oli, että työvoima voi liikkua vapaasti. Maatalouden, liikenteen ja tiettyjen talousalojen politiikat päätettiin yhtenäistää. Euratomin tehtävä oli puolestaan kehittää ydinenergian rauhanomaista tutkimusta ja käyttöä.

Vuoden 1967 sulautumissopimuksella perustettiin Euroopan yhteisö, johon EHTY, ETY ja Euratom sulautettiin.

Laajentuminen ja sisämarkkinat

Euroopan yhteisö laajeni nopeasti 1970- ja 1980-luvuilla. Silloin jäseniksi liittyivät Iso-Britannia, Irlanti, Tanska, Kreikka, Espanja ja Portugali.

Talouden tiivistäminen jatkui. Unioni päätti luoda sisämarkkina-alueen Euroopan yhtenäisasiakirjalla vuonna 1987.

Maastrichtin sopimus vuonna 1993 teki Euroopan yhteisöstä Euroopan unionin. Yhteistyö laajeni taloudesta myös poliittiseksi. Se ulottui ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan sekä oikeus- ja sisäasioihin. Samalla perustettiin talous- ja rahaliitto EMU, jonka haluttiin etenevän kolmessa vaiheessa euron käyttöönottoon.

Suomi jäseneksi

Suomi, Ruotsi ja Itävalta liittyivät EU:n jäseniksi vuoden 1995 alussa.

Sen jälkeen Amsterdamin sopimus (1999), Nizzan sopimus (2003) ja Lissabonin sopimus (2009) keskittyivät uusimaan unionin toimielimiä ja päätöksentekoa, jotta EU voi vastata globaaleihin haasteisiin ja hyväksyä uusia jäsenmaita. 2000-luvulla jäseneksi on liittynyt 13 maata.

Valtiosihteeri Veli Sundbäck, ulkomaankauppaministeri Pertti Salolainen, pääministeri Esko Aho ja ulkoministeri Heikki Haavisto allekirjoittivat Suomen EU-jäsenyyssopimuksen Korfulla 24.6.1994.

© Euroopan unioni 1994, kuva: Guyaux Jean

Miten EU:hun liitytään?

EU:hun haluavan maan täytyy täyttää jäsenyysehdot, joista EU-maiden johtajat eli Eurooppa-neuvosto päättivät Maastrichtin sopimuksessa. Jäsenyysehtoja kutsutaan Kööpenhaminan kriteereiksi.

Poliittisina ehtoina ovat vakaat instituutiot, joiden avulla valtio voi noudattaa vapauden, demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltion periaatteita.

Taloudellisilla ehdoilla tarkoitetaan toimivaa markkinataloutta, joka kestää kilpailun ja markkinavoimien paineet.

Oikeudellisina kriteereinä jäsenehdokkaan täytyy hyväksyä koko EU-lainsäädäntö sekä sitoutua talous- ja rahaliitto EMUun.

Jotkut maat ovat sopineet EU:n kanssa poikkeusehdoista. Muun muassa Tanska ja Ruotsi jättäytyivät rahaliiton ulkopuolelle.

Uusien jäsenmaiden liittymistä kutsutaan EU:n laajentumiseksi.

Ehdokasmaa hakee jäsenyyttä Eurooppa-neuvostolta. Euroopan komissio arvioi hakijan edellytykset. Ehdokasmaan edessä on pitkä neuvottelu, jossa hakijan täytyy muokata oma lainsäädäntönsä EU:n vaatimusten mukaiseksi.

EU-ehdokasmaita vuonna 2022 ovat: Albania, Bosnia ja Hertsegovina, Montenegro, Moldova, Pohjois-Makedonia, Serbia, Turkki ja Ukraina. Mahdollisia EU-hakijamaita ovat Kosovo ja Georgia.

EU-MAAT LIITTYMISJÄRJESTYKSESSÄ

1951	1973	1981	1986	1995	2004	2007	2013
Alanko- maat Belgia Italia Luxemburg Ranska Saksa	Irlanti Iso- Britannia Tanska	Kreikka	Espanja Portugali	Itävalta Ruotsi Suomi	Kypros Latvia Liettua Malta Puola Slovakia Slovenia Tšekki Unkari Viro	Bulgaria Romania	Kroatia

Iso-Britanniassa suhtautuminen EU-eroon on ollut riitaisaa. Brexit-neuvottelut pysyivät lehdistössä kestoaiheena. The Timesin pilapiirros 20.7.2018 kuvasi pelkoa siitä, että Britannia eroaisi EU:sta ilman erosopimusta. Monien vaiheiden jälkeen erosopimus saatiin kuitenkin syntymään, ja sopimus tuli voimaan 1. helmikuuta 2020, ja Britannia erosi EU:sta vuotta myöhemmin 1. tammikuuta 2021.

Miten EU:sta erotaan?

Jäsenmaa voi erota EU:sta. Lissabonin sopimuksen artikla 50:n mukaan jäsenvaltion pitää ilmoittaa erostaan Eurooppa-neuvostolle. Siitä alkaa kaksi vuotta kestävä ero-prosessi, jonka aikana EU neuvottelee jäsenvaltion kanssa eromenettelystä ja tulevis-ta suhteista EU:hun. Ellei sopimusta saada aikaan, ero tulee voimaan kahden vuoden kuluttua eroilmoituksesta.

Iso-Britannia ilmoitti ensimmäisenä jäsenmaana eroavansa EU:sta.

Britanniassa järjestettiin kansanäänestys mahdollisesta EU-erosta eli brexitistä vuonna 2016. 52 prosenttia briteistä äänesti brexitin puolesta ja 48 prosenttia vastusti sitä kansanäänestyksessä vuonna 2016. Silloinen pääministeri Theresa May allekirjoitti erokirjeen, joka toimitettiin Eurooppa-neuvostolle maaliskuussa 2017. Britannian hallitus aktivoi EU:n perussopimuksen 50. artiklan ja aloitti täten eroprosessin.

Brexit-neuvottelut olivat vaikeat ja suhtautuminen eroon jakoi kansaa. Eroneuvottelut venyivät alkuperäisestä aikarajasta. Ison-Britannian ero EU:sta tuli voimaan 1.1.2021.

Miten EU:ssa päätetään?

EU:n itsenäiset jäsenvaltiot ovat luovuttaneet osan päätäntävalloistaan yhteisille EU-instituutioille perussopimusten mukaisesti. Valtiot päättävät yhdessä demokraattisesti asioista, joilla on merkitystä koko unionin alueella.

Eurooppa-neuvosto

Eurooppa-neuvosto on EU:n korkeimman tason toimielin, jossa EU-maiden johtajat päättävät unionin yhteisestä poliittisesta linjasta. Eurooppa-neuvostoon kuuluvat myös EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja ja Euroopan komission puheenjohtaja. Eurooppa-neuvosto valitsee pysyvän puheenjohtajan, jota kutsutaan myös EU-presidentiksi. Tämän toimikausi on 2,5 vuotta.

Eurooppa-neuvosto kokoontuu huippukokouksiin yleensä neljä kertaa vuodessa. Suomea edustaa pääministeri.

Eurooppa-neuvosto päättää EU:n politiikan suunnasta, mutta se ei säädä lakeja. Se määrittelee yleisen poliittisen ohjelman sekä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan. Se myös nimeää ja valitsee Euroopan keskuspankin ja Euroopan komission johtajat. Eurooppa-neuvosto tekee päätöksensä yleensä konsensuksella. Joissain tapauksissa päätös tehdään määränemmistöllä. Vain valtionjohtajat saavat äänestää.

Euroopan parlamentti

Euroopan parlamentti (EP) edustaa EU-kansalaisia. Kansalaiset valitsevat edustajat eli mepit suoralla vaalilla joka viides vuosi. Jäsenmaiden puolueet asettavat yleensä ehdokkaat. Euroopan parlamentissa valitut liittyvät EP:n poliittisiin ryhmiin. Meppien valta EU:n päätöksenteossa on kasvanut vuosikymmenten kuluessa perussopimusten päätöksillä.

Euroopan parlamentissa on 705 edustajaa.

Euroopan parlamentin toimipaikat ovat Strasbourgissa Ranskassa, Brysselissä Belgiassa ja Luxemburgissa.

Euroopan parlamentti hyväksyy Euroopan komission ehdottamaa lainsäädäntöä valtaosin yhdessä ministerineuvoston kanssa ns. yhteispäätösmenettelyllä. Se voi pyytää Euroopan komissiolta esityksiä lainsäädännöksi. EP valitsee komission puheenjohtajan Eurooppa-neuvoston ehdotuksesta ja hyväksyy puheenjohtajaehdokkaan valitsemat komissaarit.

EP voi erottaa komission epäluottamuslauseella.

Euroopan parlamentti päättää talousarviosta yhdessä neuvoston kanssa ja hyväksyy EU:n talousarvion käytön. Se päättää kansainvälisistä sopimuksista ja EU:n laajentumisesta.

Se keskustelee Euroopan keskuspankin kanssa rahapolitiikasta ja valvoo myös EU:n toimielimiä.

Euroopan parlamentti voi aloittaa tutkinnan kansalaisten vetoomusten perusteella.

Kuva: Kirsä Tuura

Tullitarkastaja Jari Kortelainen tarkastaa polkupyörän merkin ja rungon numeron ja alkuperätodistuksen. Suomen Polkupyörätukku Oy:n tuotepäällikkö Jari Hiltunen esittelee maahan-tuomiaan polkupyöriä.

EU:n päätökset vaikuttavat tullen ja kaupan arkeen. Euroopan parlamentti ja ministerineuvosto hyväksyivät Euroopan komission ehdottamat polkumyöntitullit suojellakseen EU:n tuottajia markkinoita vääristelevältä hinnoittelulta. Kiinalaisille sähköpolkupyörille on asetettu 80 prosentin haittatullit.

Polkumyöntitullit suojaavat myös Polkupyörätukun omien pyörien tuontia. EU:n edustajat ovat tarkastaneet ja hyväksyneet tukun käyttämät neljä tehdasta Indonesiassa. EU näkyy Jari Hiltusen työssä myös tullilupien haussa. Pyörien osia lähetetään EU:sta tehtaalle Indonesiaan ja valmiit pyörät tuodaan Suomeen.

“EU:n vaatimukset eivät aiheuta enää lisätyötä, mutta pitävät hereillä”, kertoo Hiltunen.

Euroopan komissio

Euroopan komissio on EU:n toimeenpaneva elin. Brysselissä toimiva komissio ei aja yksittäisten valtioiden etuja vaan sen pitäisi olla poliittisesti riippumaton ja ajaa koko EU:n etua.

EU-maiden johtajat ehdottavat parlamentille komission puheenjohtajaehdokasta EU-parlamenttivaalien tuloksen perusteella. Parlamentti hyväksyy ehdokkaan enemmistäänestyksellä. Puheenjohtajaehdokas valitsee komissaariehdokkaat jäsenmaiden ehdotusten perusteella. Parlamentti äänestää ehdokkaiden hyväksynnästä. Eurooppa-neuvosto tekee nimityspäätöksen määräenemmistöllä.

Komissio tekee esitykset uudeksi lainsäädännöksi. Se valvoo yhdessä EU:n tuomioistuimen kanssa, että jäsenmaat noudattavat EU:n lainsäädäntöä.

Komissio hallinnoi EU:n varainkäyttöä ja laatii talousarvion parlamentin ja neuvoston hyväksyttäväksi.

Komissio edustaa Euroopan unionin jäsenmaita kansainvälisesti. Se neuvottelee muun muassa kauppasopimuksista EU:n puolesta. EU:ta edustaa ulkosuhteissa ulko- ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja, joka on yksi komission varapuheenjohtajista.

Euroopan unionin neuvosto

Euroopan unionin neuvosto eli ministerineuvosto on EU:n tärkein päättävä elin. Jäsenmaiden ministerit päättävät neuvostossa EU-laeista. Kukin jäsenmaa voi ajaa omaa etuaan.

Neuvosto tekee päätökset enimmäkseen määräenemmistöllä. Jäsenmaiden äänimäärä riippuu asukasluvusta. Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa, veropolitiikkaa ja puolustusta koskevat päätökset tehdään yksimielisesti. Suomessa ministerin edellytetään hankkivan valtuutus eduskunnalta, ennen kuin hän tekee sitovan päätöksen Suomen puolesta EU:n ministerineuvostossa.

Lainsäädännön lisäksi neuvosto hyväksyy EU:n vuotuisen talousarvion yhdessä Euroopan parlamentin kanssa. Se tekee unionin puolesta kansainvälisiä sopimuksia, nimittää tilintarkastustuomioistuimen, Euroopan talous- ja sosiaalikomitean sekä alueiden komitean jäsenet. Se voi vaikuttaa myös talouspolitiikkaan sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan.

Jokainen jäsenmaa toimii vuorollaan Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana kuuden kuukauden ajan valmistellen kokousten työjärjestyksen ja johtaen istuntoja.

Suomi on toiminut EU:n puheenjohtajana vuosina 1999, 2006 ja 2019.

Kallion lukiossa opiskeleva Alisa Röyttä voitti verkkokilpailussa Euroopan komission jakaman ilmaisen interrail-lipun kesällä 2018. ”Aivan uskomaton mahdollisuus, jota ei voinut jättää väliin”, hän iloitsi. Alisa Röyttä suuntasi pitkään haaveissa olleeseen Pariisiin ja Prahaan tutustumaan uusiin ihmisiin.

”Se on tärkeää, sillä heidän avullaan oppii ymmärtämään muita kulttuureja ja uusia näkökulmia.”

Interrail-projektin avulla Euroopan komissio haluaakin kasvattaa eurooppalaista yhteishenkeä.

Kuva: Kirsi Tuura

EUROOPPA

EUROOPAN UNIONI

Euroopan unionin tuomioistuin

EU:n tuomioistuin valvoo lainsäädännön noudattamista EU:ssa ja ratkaisee riitoja. Tuomioistuin tulkitsee EU-lainsäädäntöä ja varmistaa päätöksillään, että jäsenmaat soveltavat lakia samalla lailla. Tuomioistuin voi tutkia, hoitavatko jäsenvaltiot ja instituutiot tehtävänsä. Se ratkaisee riitoja, joissa ovat mukana jäsenvaltiot, EU:n toimielimet, yksityishenkilöt tai yritykset.

Euroopan komissio voi nostaa kanteita jäsenmaita vastaan. Jäsenmaiden tuomioistuimet voivat pyytää Euroopan unionin tuomioistuimelta ennakkoratkaisua EU-lakien tulkinnasta. Jäsenmaiden täytyy noudattaa tuomioistuimen tulkintaa.

Tuomioistuin on päättänyt muun muassa, että internetin hakukoneiden on poistettava EU-kansalaista koskevat tiedot verkosta, jos tämä pyytää sitä. Se on päättänyt myös, että samaa sukupuolta olevilla aviopareilla on samat asumisoikeudet koko EU:n alueella, liikennevakuutuksen hintaa ei voi määritellä sukupuolen mukaan ja lento-yhtiöiden täytyy korvata matkustajille lennon viivästyksestä

Tilintarkastustuomioistuin

Luxemburgissa toimiva tilintarkastustuomioistuin valvoo, että EU:n varoja käytetään moitteettomasti. Tilintarkastustuomioistuin tutkii EU:n rahavaroja käsittelevien tahojen tilit ja tekee tilintarkastuskertomuksen joka vuosi.

Tilintarkastustuomioistuin on riippumaton elin. Siihen kuuluu yksi jäsen jokaisesta jäsenmaasta. Jäsenten toimikausi on kuusi vuotta. Jäsenmaat ehdottavat itse edustajaansa. Eurooppa-neuvosto nimittää jäsenet kuultuaan Euroopan parlamenttia.

Euroopan keskuspankki

Euroopan keskuspankki perustettiin vuonna 1998. Sen tehtävänä on hallinnoida euroa. EKP vaikuttaa markkinoihin rahapolitiikallaan, muun muassa päätöksillään korkotasosta.

EKP määrittelee ohjauskoron, jolla se lainaa rahaa pankeille. EKP valvoo hintojen vakautta eli torjuu inflaatiota määräämällä euroalueen korkotason. Se valvoo myös rahoitusjärjestelmän, muun muassa pankkien vakautta. EKP tekee yhteistyötä koko EU:n kansallisten keskuspankkien kanssa ja erikseen euroalueen 20 maan keskuspankkien kanssa.

Suomen Pankki osallistuu eurojärjestelmän maana yhteisen rahapolitiikan valmisteluun ja päätöksentekoon. Sen pääjohtaja istuu Euroopan keskuspankin neuvostossa. Neuvosto määrittelee euroalueen rahapolitiikan ja korot, joilla liikepankit voivat lainata rahaa keskuspankilta

Anni Hyvärinen ja tytär Hilma ottivat osaa kesällä 2018 Helsingissä Pride-kulkueeseen sateenkaariperheiden oikeuksien puolesta. Euroopan tuomioistuin on tukenut samaa sukupuolta olevien pariskuntien oikeuksia. Se on linjannut, että samaa sukupuolta olevilla pariskunnilla on yhtäläiset oikeudet koko EU:n alueella. Heitä ei voi syrjiä maahanmuutossa.

Kuva: Kirsi Tuura

Suomen eduskunnan rooli EU:ssa

Eduskunnalla on merkittävä asema Suomen EU-päätöksissä. Suuri valiokunta käsittelee EU-asiat. Suomalaisen ministerin on haettava mandaatti eduskunnalta eli noudatettava suuren valiokunnan kantaa EU:n ministerineuvoston kokouksessa. Suuri valiokunta pyytää lausuntoja erikoisvaliokunnilta ja kuulee yhteiskunnan eri tahoja. Ulko- ja turvallisuuspoliittiset asiat käsitellään ulkoasianvaliokunnassa.

Hallituksen EU-ministerivaliokunta sopii kokouksissaan Suomen toimintalinjoista kaikissa Euroopan unionin neuvoston kokouksissa. Ministerivaliokuntaa johtaa pääministeri. Pääministeri pyytää päätöksille mandaatin eduskunnan suurelta valiokunnalta.

Suomen pysyvä EU-edustusto pitää huolta Suomen eduista Brysselissä. Se valmistelee Suomen hallituksen ohjeistamana EU-asioita Euroopan unionin neuvoston kokouksiin.

Kuva: Euroopan parlamentti

Neuvostot

Eurooppa-neuvosto

= EU-maiden johtajien kokoukset

Euroopan unionin neuvosto

= EU-maiden ministerien kokoukset

Euroopan neuvosto

= eurooppalainen yhteistyö- ja ihmisoikeusjärjestö

Euroopan parlamentti on kokoontunut kuulemaan Euroopan komission puheenjohtajan puhetta Strasbourgissa syyskuussa 2022. Vuosittainen EU:n tilaa käsittelevä puhe on komission näkemys unionin kuluneen vuoden saavutuksista ja tulevista haasteista.

Mitä EU-jäsenyys maksaa?

Euroopan unionin kustannukset ovat tunteita herättävä puheenaihe. Viime vuosina EU:n jäsenmaksu on vaihdellut 50–200 euron välillä jokaista suomalaista kohden.

EU:ssa nettomaksajia ovat ne valtiot, jotka maksavat jäsenmaksuja enemmän kuin saavat rahoitusta EU:lta. Nettosaajat taas saavat enemmän tukia kuin maksavat jäsenmaksuja. Jäsenvaltioiden nettoasemat heijastavat jäsenvaltioiden varallisuuseroja. Suomi on kuulunut keskimääräistä vauraampana EU-maana unionin budjetin nettomaksajiin vuodesta 2001.

EU-jäsenyys maksoi vuonna 2021 Suomelle 175 euroa asukasta kohden. Suomen suhteellinen maksuosuus EU-budjettiin oli 1,82 prosenttia. Suurimmat nettomaksajat suhteessa bruttokansantuloon olivat Saksa, Hollanti ja Ruotsi. Suurimmat nettosaajat suhteessa bruttokansantuloon olivat Kroatia, Liettua ja Unkari.

Tiesitkö, että vuonna 2021 EU-jäsenyys maksoi suomalaiselle leffalipun verran eli noin 15 euroa kuukaudessa?

Kuva: Kirsi Tuura

EU:n budjetti

Vuoden 2023 EU:n budjetin suuruus on 186,6 miljardia euroa. Budjetti rahoitetaan lähes kokonaan jäsenvaltioilta kerättävillä omilla varoilla.

EU:n omia varoja ovat:

- EU:n ulkorajoilla perittävät tullit
- Kierrättämättömän muovipakkausjätteen määrään perustuvat maksut
- Arvonlisäveropohjaan perustuvat maksut
- Bruttokansantuloon perustuvat maksut
- Sekalaiset tulot, kuten sakot ja EU:n toimielinten työntekijöiden ennakonpidätykset.

EU-tukien osuus maanviljelijä Tommi Hasun luomumaatilan liikevaihdosta vaihtelee kolmannekselta puoleen. Hasu harjoittaa kiertotaloutta. 70 emolehmää ja vasikat syövät nurmea ja tuottavat lantaa viljelyyn. Tilalla kasvaa ohraa, kauraa, hennettä ja nurmea.

Hasu kertoo, että EU-tuet pelastavat viljelijän katovuodelta ja vähentävät viljelyn riskiä. Tukien avulla ruoan hintaa halutaan pitää matalalla. Hasu toimisi mieluiten ilman tukia markkinaehtoisesti.

”Mieluummin ottaisin rahan tuotteen myynnistä kuin tukea, joka vaikuttaa yleiseen mieliteeseen viljelijöistä”, sanoo Hasu. Hän viittaa maataloustukien arvosteluun.

Mitä oikeuksia EU-kansalaisella on?

Perusoikeudet

EU-kansalaisen perusoikeudet on määritelty Lissabonin sopimuksessa. Perusoikeus-kirjassa ovat muun muassa ihmisoikeuksiin, vapauksiin, tasa-arvoon, yhteisvastuuseen ja lain käyttöön liittyvät oikeudet.

Liikkumisvapaus

EU-kansalainen voi liikkua ja oleskella vapaasti ilman viisumia kolmen kuukauden ajan jäsenmaissa sekä Euroopan talousalueeseen (ETA) kuuluvissa Norjassa, Islannissa, Sveitsissä ja Liechtensteinissa. Tämän jälkeen EU-kansalaisen pitää rekisteröityä maahan ja osoittaa voivansa rahoittaa oleskelunsa maassa.

Äänestys-oikeus

Kansalainen saa äänestää kunnallisvaaleissa ja Euroopan parlamentin vaaleissa EU-maassa, jossa hän asuu vakinaisesti. Hän voi myös asettua ehdolle Euroopan parlamentin vaaleissa.

Oikeus sairaanhoitoon

Kansalaisilla on oikeus sairaanhoitoon EU-maissa, Islannissa, Liechtensteinissa, Norjassa ja Sveitsissä. Tilapäisesti maassa oleskeleva EU-kansalainen saa välttämätöntä hoitoa samoilla ehdoilla kuin kyseisen maan kansalaiset esittämällä eurooppalaisen sairaanhoidokortin. Kortin saa Suomessa ilmaiseksi Kelasta. Vakituksella toiseen EU-maahan muuttava henkilö saa sairaanhoitoa rekisteröitymällä uuden asuinmaan sairausvakuutuslaitokseen.

Kansalaisaloiteoikeus

EU:n kansalaiset voivat pyytää kansalaisaloitteella Euroopan komissiota tekemään lakiesityksen aiheesta, jossa EU:lla on päätäntävaltaa. Kansalaisaloite vaatii miljoonan EU-kansalaisen tuen vähintään seitsemästä jäsenmaasta. Joka jäsenmaasta vaaditaan tietty vähimmäismäärä allekirjoittajia.

Vetoomus ja kantelu

EU-kansalainen voi tehdä vetoomuksen Euroopan parlamentille EU:n toimialaan kuuluvasta asiasta, jolla on suora yhteys vetoomuksen tekijään. Asia voi koskea yleistä tai yksityistä etua. EU-kansalainen voi myös tehdä kantelun Euroopan oikeusasiamiehelle hallinnollisesta epäkohdasta EU:n toimielimessä tai laitoksessa.

Kuluttajan oikeudet

Unioni on yhtenäistänyt kuluttajan oikeuksia, mutta työ ei ole vielä valmis, etenkin verkkokaupassa. EU velvoittaa muun muassa jäsenmaiden lentoyhtiöt korvaamaan matkustajille lennon peruuntumisen tai matkatavaroiden katoamisen EU-alueen sisäisillä lennoilla. EU on määrännyt myös enimmäishinnan matkapuhelimen käytölle toisessa EU-maassa. Euroopan kuluttajakeskus opastaa kuluttajaa tämän oikeuksista kaupanteossa EU:ssa.

Kuva: Kirsi Tuura

Italialainen Edoardo Galimberti tutki kolmen kuukauden ajan sosiaalisen median verkostoja Aalto-yliopistossa osana tohtorintutkimuksen tutkimustyötä. EU:n Horisontti 2020 -ohjelma mahdollisti siirron Torinon yliopiston tietojenkäsittelytieteen laitokselta Helsinkiin. EU on myös Helsingin yliopiston merkittävin kansainvälinen tutkimusrahoittaja.

“EU:n tuki oli ratkaisevan tärkeää, ei vain vapaan liikkumisen takia vaan myös tutkimuksen mahdollistajana. Muutoin olisi ollut vaikea edes aloittaa työtä.”, Galimberti tuumaa.

Edoardo Galimberti opiskeli Barcelonassa maisterin opintojen aikana. Vapaa liikkuvuus ja EU:n tuki mahdollistavat myös tuhansien suomalaisten opiskelijoiden vaihto-opinnot joka vuosi. EU rahoittaa Erasmus-opiskelijavaihtoa jäsenmaissaan vuosina 2021-2027 yli 26 miljardilla eurolla.

Miten euro toimii?

Euroopan unionin yhteisvaluutta euro on käytössä 20 EU:n jäsenmaassa. Nämä maat kuuluvat Euroopan talous- ja rahaliitto EMUun. Suomi vaihtoi valuuttansa markan euroon ensimmäisten kahdentoista EU-maan joukossa. Käteisraha otettiin käyttöön vuoden 2002 alussa.

Eurooppa-neuvosto päättää jäsenmaan liittymisestä euroon komission suosituksesta. Komissio kuulee ensin parlamentin kannan.

Euroon liittymisen ehdot

Euroon liittymisen ehtoja kutsutaan konvergenssikriteereiksi eli Maastrichtin kriteereiksi. Valtioiden pitää noudattaa Euroopan vakaus- ja kasvusopimusta, joka määrittelee julkista taloutta koskevat yhteiset säännöt.

Taloudelliset ehdot koskevat hintojen vakautta, julkisen talouden alijäämää, valuuttakurssin vakautta ja korkoja.

Hintoja pidetään vakaana, jos inflaatio ei nouse 1,5 prosenttia korkeammaksi kuin kolmessa hinnoiltaan vakaimmassa jäsenmaassa. Julkisen talouden alijäämän pitää pysyä alle kolmessa prosentissa bruttokansantuotteesta ja julkinen velka ei saa ylittää 60 % bkt:sta. Maan valuuttakurssia seurataan valuuttakurssimekanismissa ja pitkän aikavälin korot eivät saa nousta yli 2 prosenttiyksikköä korkeammalle kuin vakaimissa jäsenmaissa.

Euron haasteet

Monet euroon liittyneet maat eivät noudattaneet vaadittuja ehtoja. Useassa maassa muun muassa valtionvelka on korkeampi kuin Maastrichtin sopimus edellyttää.

Euroalueen suurin haaste oli Kreikan talouskriisi, joka koetteli euroalueen ja EU:n yhteistyötä. Kreikan kriisin kaltaisen tilanteen välttämiseksi EU on tiukentanut lainsäädäntöään. Lainsäädäntö antaa Euroopan komissiolle vallan valvoa jäsenmaiden taloustilannetta sekä kilpailu- ja työmarkkinapolitiikkaa. Jäsenmaa voi saada sakkoja, jos se jatkuvasti rikkoo euron ehtojen kattorajoja.

EU:n talous ja rahaliitossa olevat maat pyrkivät kohti pankkiunionia, jossa pankkien toimintaa valvottaisiin EU-tasolla. Näin halutaan estää muun muassa pankkien kaatuminen EU-kansalaisten kustannuksella. Euroopan pankkiunioni koostuu nykyisin yhteisestä pankkivalvonnasta ja yhteisestä pankkikriisien ratkaisujärjestelmästä. Jäsenmaat ovat vuodesta 2015 saakka neuvotelleet eurooppalaisesta talletussuojasta. Etenemistä hidastavat muun muassa erot jäsenmaiden pankkien vakaudessa.

Suvi Tiensuu ja Tomi Tervo rakentavat hartiapankilla ja euriboriin sidotulla asuntolainalla. Nuoren perheen talo nousee Vesivehmaalle kauniiseen maalaismaisemaan. 12 kuukauden euriboriin sidottu laina oli luonteva valinta. Tomi Tervon mukaan paljon muuta ei euroon sidotussa maassa oikeastaan ole edes tarjolla. EU ei silti tule automaattisesti mieleen lainan korkoja ajatellessa, vaikka Euroopan keskuspankin määrittelemä ohjauskorko vaikuttaakin euriboriin, joka on euromaiden yhteinen viitekorko. Euroopan keskuspankki pyrkii rahapolitiikallaan kuten korkojen määrittelyllä hintavakauteen.

Euromaat

Alankomaat
Belgia
Espanja
Irlanti
Italia
Itävalta
Kreikka
Kroatia
Kypros
Latvia

Liettua
Luxemburg
Malta
Portugali
Ranska
Saksa
Slovakia
Slovenia
Suomi
Viro

EU-maat, jotka eivät käytä euroa

Bulgaria
Puola
Romania
Ruotsi
Tanska
Tšekki
Unkari

Muut maat ja alueet, jotka käyttävät euroa

Monaco
San Marino
Vatikaanivaltio
Andorra
Montenegro
Kosovo
Azorit
Madeira
Kanariansaaret
Ceuta ja Melilla

Saint-Barthélemy
Guadeloupe
Ranskan Guayana
Martinique
Mayotte
Réunion
Saint-Pierre Miquelon
Ranskan eteläiset ja antarktiset alueet

Kuva: Kirsu Tuura

EU ja maailma

Ulkopolitiikka

Euroopan unioni pyrkii olemaan yhdessä vahvempi kuin yksittäiset valtiot harjoittamalla yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Jäsenmaat vastaavat omasta ulkopoliitiikastaan, mutta ne noudattavat yhteisesti tehtyjä päätöksiä. Yhteisen ulkopoliitiikan tavoitteina ovat muun muassa turvallisuus, rauha ja ihmisoikeudet. EU pyrkii neuvottelevaan diplomatiaan, mutta se on myös muun muassa asettanut yhteisesti pakotteita esimerkiksi Pohjois-Koreaa ja Venäjää vastaan.

Ulkopolitiikan suuret linjat vedetään Eurooppa-neuvostossa. Päätökset vaativat kaikkien EU-maiden hyväksynnän. Ulkosuhteita johtaa Eurooppa-neuvoston valitsema ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja yhdessä ulkosuhdehallinnon kanssa. Hän edustaa Euroopan unionia kansainvälisissä tapaamisissa ja suhteissa ulkopuolisiin valtioihin.

Ulkoministerit kokoontuvat ulkoasiainneuvostossa, jossa puhetta johtaa korkea edustaja. EU:lla on maailmalla 139 delegaatiota edustamassa unionia.

Kauppapolitiikka ja kehitysyhteistyö

Ulkosuhteisiin kuuluu ulko- ja turvallisuuspolitiikan lisäksi kauppapolitiikka ja kehitysyhteistyö. EU on Yhdysvaltain ja Kiinan ohella maailman suurin kaupankävijä. Sen kauppasopimukset ovat hyödyttäneet jäsenmaita ja poistaneet kaupan esteitä. Esim. EU:n ja Etelä-Korean välinen vapaakauppasopimus kasvatti kaikkia Suomen keskeisiä vientisektoreita, mm. kone- ja laitevientä.

Kehityspolitiikka on yksi Euroopan unionin ulkoisen toiminnan avainaloista. EU on kehitysyhteistyön supervalta. Sen kumppaneina on noin 160 maata, aluetta ja järjestöä eri puolilta maailmaa.

EU ja sen jäsenvaltiot ovat myös maailman suurin kehitysavun antaja. Vuonna 2021 EU maksoi kehitysapua 70,2 miljardia euroa.

Suomen ja EU:n kehityspolitiikassa on pitkälle yhteneväiset tavoitteet, kuten ihmisoikeuksien, demokratian ja hyvän hallinnon edistäminen sekä kehitysyhteistyön suuntaaminen enenevässä määrin vähiten kehittyneille ja hauraille valtioille.

Turvallisuus- ja puolustuspolitiikka

Yhteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa EU on osallistunut aktiivisesti siviilikriisinhallintaan muun muassa Libyassa, Afganistanissa, Kosovossa ja Sahelin alueella. Se lähettää asiantuntijoita kouluttamaan ja tukemaan yhteiskunnan rakentamista. EU:lla on jatkuvasti valmiudessa kaksi 1500 sotilaan vahvuista taisteluosastoa. Tämä nopean toiminnan joukko voidaan lähettää lyhyellä varoitusaajalla kriisitehtäviin esimerkiksi YK:n tukena. Taistelujoukkoja ei ole vielä käytetty kertaakaan kentällä.

EU tekee yhteistyötä Naton kanssa erilaisten turvallisuushkien torjunnassa. Suurin osa EU-maista kuuluu myös Natoon.

Kuva: Euroopan unioni

EU on halunnut kehittää turvallisuus- ja puolustusulottuvuuttaan. EU:n turvallisuus- ja puolustusyhteistyötä ohjaava strateginen kompassi hyväksyttiin maaliskuussa 2022. Sitä voi sanoa EU:n puolustusselonteoksi. Kompassi tuo Euroopan unionille vuoteen 2030 asti ulottuvan toimintasuunnitelman, jolla vahvistetaan EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Venäjän hyökkäys Ukrainaan 24.2.2022 lisäsi strategian painoarvoa.

Euroopan turvallisuus- ja toimintaympäristössä tapahtui perustavanlaatuinen muutos Venäjän hyökättyä Ukrainaan helmikuussa 2022. EU:n luonne ulko-, turvallisuus- ja puolustustoimijana on sodan aikana vahvistunut. EU on osoittanut vahvaa yhtenäisyyttä. Unioni päätti ensimmäistä kertaa tukea aseellisesti Ukrainaa Euroopan rauhanrahaston (European Peace Facility) kautta. EU tukee Ukrainaa myös monin muin tavoin kuten taloudellisesti ja kyberuhkien torjunnassa. EU-maat tukevat Ukrainaa myös kahdenvälisesti.

EU:n korkea edustaja Josep Borrell ja Euroopan komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen vierailivat Ukrainassa huhtikuussa 2022 ja tapasivat presidentti Volodymyr Zelenskyin.

Kuva: Euroopan unioni